

Ünite

3

Türk Anayasa Tarihi

Hangi
KPSS?

Hangi Kavramlar Bilinmeli?

Çerçeve anayasa: Kısa

Çoğulcu demokrasi: Farklı siyasi görüşlere yer veren sistem

Çoğunlukçu demokrasi: Çoğunluğun esas alındığı sistem

İstinaf: İlk derece mahkemelerinin verdiği kararların incelenmesi

Kadük: Hükümsüz

Kazuistik anayasa: Ayrıntılı

Ombudsman: Kamu denetçisi

Parlamento: Meclis

Referandum: Halk oylaması

Sert anayasa: Değiştirilmesi zor

Temyiz: İstinaf mahkemesinin verdiği kararın incelenmesi

Yumuşak anayasa: Değiştirilmesi kolay

Yüce divan: Anayasa mahkemesi

ANAYASA TARİHİ

Anayasa: Devletin şeklini, yapısını, organlarını, organların işleyişini, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini inceleyen metindir.

- Dünyada kullanılan ilk anayasal belge 1215 İngiltere Magna Carta
- Dünya'da kullanılan ilk anayasa 1787 tarihli ABD Anayasası
- Osmanlı-Türk anayasa tarihinin ilk anayasal gelişmesi 1808 Sened-i İttifak
- Türk tarihinin ilk anayasası 1876 Kanuni Esasi'dir.

ANAYASA TÜRLERİ

Sert Anayasa

Yumuşak Anayasa

Çerçeve Anayasa

Kazuistik Anayasa

Sert Anayasa: Bu anayasalar için özel, değiştirilmesi zor yöntemler benimsenmiştir.

Değiştirilemeyecek maddeler içermesi.

ÖRNEK 📌 T.C. 1982 Anayasası

Değiştirilmesi için özel (nitelikli) çoğunluk aranması

ÖRNEK 📌 3/5, 2/3 gibi

Yumuşak Anayasa: Maddelerinin değiştirilme usullerinin herhangi bir kanunun değiştirilme usulünden farklı olmadığı anayasalardır.

ÖRNEK 📌 T.C. 1921 Anayasası

Çerçeve Anayasa: Kısa ve öz hükümlerden oluşur. Genel bir çerçeve çizer ve içinin doldurulmasını yasama organına bırakır.

ÖRNEK 📌 1787 Amerikan Anayasası

Kazuistik Anayasa: Uzun ve ayrıntılı kurallardan oluşan, kesin hükümlerin belirlendiği anayasadır.

ÖRNEK 📌 1982 Anayasası

Anayasal Gelişmeler

Sened-i İttifak (1808): İlk anayasal gelişme ve belgedir.

İlk kez padişahın yetkilerinde sınırlandırılmaya gidilmiştir.

Tanzimat Fermanı (1839): Eşitlik, adalet ve hukuk gelişmeleri ön plandadır.

Islahat Fermanı (1856): Gayrimüslimlere yönelik anayasal gelişmedir.

TÜRK ANAYASA TARİHİ

KANUNİ ESASİ (1876 ANAYASASI)

- Osmanlı İmparatorluğu'nun ilk ve tek anayasasıdır.
- Çift meclisli bir anayasadır. (Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan)
- Meclis-i Ayan üyelerini padişah seçer.
- Meclisi feshetme yetkisi padişaha aittir.
- İlk defa bu anayasa ile seçme ve seçilme hakkı görülür.
- Padişahın meclisi feshetme, sürgün yetkisi ve kanunları veto etme yetkisi bulunmaktaydı.

1909 Değişikliği: Padişahın yetkileri Meclis karşısında azalmıştır.

1921 ANAYASASI

- Yumuşak ve çerçeve anayasadır.
- Türk anayasa tarihinin tek yumuşak ve çerçeve anayasasıdır.
- Millî egemenlikten ilk kez bahsedilmiştir. (Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir ilkesi).
- Güçler birliği vardır.
- Bütün yetkilerin mecliste toplandığı meclis hükûmeti sistemi görülür.
- Yasama yürütme yetkileri mecliste toplanmıştır.
- Yargı ile ilgili hüküm içermez.
- Devlet başkanlığı (cumhurbaşkanlığı) müessesesi yoktur.

1921 Anayasası'nda 1923 Değişikliği

- Devletin şekli cumhuriyettir.
- Dili Türkçedir.
- Dini İslamdır.
- Devlet başkanlığı makamı vardır.

1924 ANAYASASI

- Sert bir anayasadır.
- Kazuistik bir anayasadır.
- Güçler birliği görevler ayrılığı benimsenmiştir. (Karma)

1924 Anayasası Değişiklikleri (1928, 1934, 1937)

- 1928 “Devletin dini İslam’dır.” maddeleri anayasadan çıkarıldı.
- 1930-33-34 Kadınlara belediye, muhtarlık ve vekillik seçmelerine katılma hakkı verildi. (BMV)
- 1937 Laik devlet ilkesi ve diğer devlet ilkeleri anayasaya dahil edildi.
- 1946 Çok partili hayata geçiş. İlk kez tek dereceli seçim sistemi uygulandı. Açık oy gizli sayım.
- 1948 Gizli oy açık sayım döküm ilkesi benimsendi.
- 1950 İlk kez gizli oy-açık sayım döküm ilkesi uygulandı.

1961 ANAYASASI

- Darbe anayasasıdır.
- Referandumla kabul edilmiştir.
- Sert anayasadır.
- Kazuistik anayasadır.
- Güçler ayrılığı ilkesi geçerlidir.
- Parlamenter hükümet biçimi benimsenmiştir. Parlamenter hükümet sisteminin benimsendiği ilk anayasadır.
- Parlamento millet meclisi ve cumhuriyet senatosundan oluşur. (Çift meclis)
- Temel hak ve hürriyetlere en geniş yer veren anayasadır.
- Farklı görüşlerde yer veren çoğulcu demokrasi anlayışı benimsenmiştir.
- TRT ve üniversitelere özerklik tanınmıştır.
- Millî devlet anlayışı yer almıştır.

1961 Anayasası 1971-73 Değişiklikleri

- Bakanlar kuruluna KHK çıkarma yetkisi tanınmıştır.
- AYİM ve DGM’ler kurulmuştur.
- Üniversite özerkliği sınırlandı. TRT özerkliği kaldırılmıştır.

1982 ANAYASASI

- Askerî darbe anayasasıdır.
- Referandumla kabul edilmiştir. (Referandumda Kenan EVREN cumhurbaşkanlığı görevine gelmiştir.)

Dikkat Edilmeli

- Halk tarafından referandumla göreve getirilen ilk cumhurbaşkanı Kenan EVREN
- Halkın seçtiği ilk cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN

En sert anayasamızdır. (4. madde: İlk 3 maddesi değiştirilemez, değiştirilmesi teklif dahi edilemez.)

Başlangıç Kısmı

- Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık
- Atatürk milliyetçiliği
- Atatürk medeniyetçiliği
- Çağdaş medeniyet düzeyine ulaşma azmi
- Millî egemenlik
- Anayasanın ve hukukun üstünlüğü
- Hürriyetçi demokrasi
- Kuvvetler ayrılığı
- Türk varlığının devleti ve ülkesiyle bölünmezliği
- Kuvvetler ayrılığı
- Laiklik

Dikkat Edilmeli

- Başlangıç kısmı anayasa metnine dâhildir. 1961 ve 1982 Anayasası'nda yer almıştır. Başlangıç metni değiştirilebilir.

1982 Anayasası Genel Esaslar

Madde 1

- Türkiye devleti cumhuriyettir.
- Cumhuriyet: Egemenliğin kişi ya da zümreye değil millete ait olmasıdır.

Madde 2

- Cumhuriyetin temel nitelikleri
- Atatürk milliyetçiliğine bağlı devlet ilkesi
- Laik devlet ilkesi
- İnsan haklarına saygılı devlet ilkesi
- Sosyal devlet ilkesi
- Hukuk devleti ilkesi
- Demokratik devlet ilkesi

Madde 3

- Türkiye Devleti ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.
- Dili Türkçedir.
- Başkent Ankara'dır.
- Millî marşı İstiklal Marşı'dır.
- Bayrağı şekli kanunda belirtilen beyaz ay yıldızlı al bayraktır.

CUMHURİYETİN TEMEL NİTELİKLERİ

1. Demokratik Devlet İlkesi

Seçim ilkeleri:

Genel oy ilkesi: İrk, cinsiyet, servet, eğitim durumu gözetmeksizin oy kullanma hakkına sahip olmasıdır. Yaş, sezginlik ve belli meslek grupları dışında herkes oy kullanır.

Eşit oy ilkesi: Her seçmenin yalnızca bir oy kullanma hakkı vardır.

Gizli oy ilkesi: Seçmenlerin kullandıkları oyların diğer seçmenlerce görülmemesini amaçlar. Türkiye’de ilk kez gizli oy ilkesi 1950 yılında yapılan seçimlerde uygulanmıştır.

Açık oy ilkesi: Oyların görevlilerin nezaretinde sayılmasıdır. İlk kez 1950 yılında yapılan seçimlerde uygulanmıştır.

Tek dereceli seçim ilkesi: Türkiye’de ilk kez tek dereceli seçim 1946 yılında uygulanmıştır.

2. Sosyal Devlet İlkesi

- Vatandaşlarına asgari yaşam düzeyi sağlayacak olan devlet ilkesidir.
- İlk kez 1961 Anayasası’nda yer alan ilkede; can mal güvenliği, eğitim, sağlık, sosyal güvence sağlanmaktadır.

3. Hukuk Devleti İlkesi

- İdarenin mali denetimi, yasama ve yürütmenin yargısal denetime tabi olması, ceza sorumluluğu, temel hakların güvence altına alınması, kanuni hâkim güvencesi, kuvvetler ayrılığı, yargının bağımsızlığı konularını içeren devlet ilkesidir.

4. Atatürk Milliyetçiliğine Bağlı Devlet İlkesi

- 1924 Anayasası (1937 değişikliği) → Milliyetçilik
- 1961 Anayasası → Millî devlet
- 1982 Anayasası → Atatürk milliyetçiliğine bağlı devlet ilkesi olarak yer almıştır.
- **Atatürk Milliyetçiliği:** Aynı topraklar üzerinde yaşayan insanlar arasında dil, din, ırk ayrımı yapılmamasıdır. Atatürk milliyetçiliği şovanimze (İrkçilik) karşıdır.

5. Laik Devlet İlkesi

- Laiklik ilkesi, 1924 Anayasası’nın 1937 değişikliği ile anayasaya dâhil edilmiştir.
- Din hürriyeti: İnanç ve ibadet hürriyetlerini kapsamaktadır. İnanç hürriyeti, herkesin dilediği inanç ve hürriyete sahip olabileceğini ya da hiçbir dinî inanca sahip olmayabileceğini ifade eder.

6. İnsan Haklarına Saygılı Devlet İlkesi

- İnsan onuruna yakışır bir yaşamın olmasını içerir.
- İnsan haklarına bağlı devlet ilkesi 1961 Anayasası
- İnsan haklarına saygılı devlet ilkesi 1982 Anayasası

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLER (KAMU HAKLARI)

KİŞİSEL HAKLAR (Negatif statü/Koruyucu haklar)

- Kişi dokunulmazlığı
- Zorla çalıştırma yasağı
- Kişi hürriyeti ve güvenliği
- Özel hayatın gizliliği
- Kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı (2010 değişikliği)
- Konut dokunulmazlığı
- Haberleşme hürriyeti
- Yerleşme, seyahat hürriyeti
- Din vicdan hürriyeti
- Düşünce kanaat hürriyeti
- Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti
- Bilim sanat hürriyeti
- Basın hürriyeti
- Süreli ve süresiz yayın hakkı
- Basın araçlarının korunması
- Kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle haberleşme araçlarından yararlanma hakkı
- Düzeltme ve cevap hakkı
- Dernek kurma hürriyeti
- Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı
- Mülkiyet hakkı
- Hak arama hürriyeti
- Kanuni hâkim güvencesi
- İspat hakkı

SOSYAL EKONOMİK HAK VE ÖDEVLER (Pozitif statü/İsteme hakları)

- Ailenin korunması ve çocuk hakları (2010)
- Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi
- Kıyılardan yararlanma hakkı
- Toprak mülkiyeti
- Tarım, hayvancılık ve bu üretim dallarında çalışanların korunması
- Kamulaştırma
- Devletleştirme ve özelleştirme
- Çalışma ve sözleşme hürriyeti
- Çalışma şartları ve dinlenme hakkı
- Sendika kurma hakkı
- Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı (2010)
- Grev hakkı ve lokavt
- Ücrette adalet sağlanması
- Sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması
- Konut hakkı
- Gençliğin korunması
- Sporun geliştirilmesi ve tahkim (2011)
- Sosyal güvenlik hakkı
- Sosyal güvenlik bakımından özel olarak korunması gerekenler
- Yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları
- Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması
- Sanatın ve sanatçının korunması

SIYASİ HAK VE ÖDEVLER (Aktif statü/Katılma hakları)

- Türk vatandaşlığı
- Seçme seçilme ve siyasi faaliyette bulunma
- Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma hakkı
- Siyasi partilerin uyacakları esaslar
- Kamu hizmetlerine girme hakkı
- Mal bildirim
- Vatan hizmeti
- Vergi ödevi
- Dilekçe hakkı
- Bilgi edinme hakkı (2010)
- Kamu denetçisine başvurma hakkı (2010)

TEMEL HAK VE HÜRRİYETLERİN SINIRLANDIRILMASI

Sınırlandırma kanunla yapılır.

Hak ve hürriyetler anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak sınırlandırılmalıdır.

Özlerine dokunulmaksızın sınırlandırılmalıdır.

Anayasa da belirtilen demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmalıdır.

Ölçülülük ilkesine uygun olmalıdır. (İlk kez 2001 yılında anayasaya girmiştir.) Genel sınırlama kaldırılmıştır.

Laik cumhuriyetin gereklerine uygun olmalıdır.

Haklarımız

- Yaşama Hakkı
- Eğitim Hakkı
- Sağlık Hakkı
- Kişi Dokunulmazlığı Hakkı
- Konut Dokunulmazlığı Hakkı
- Özel Yaşamın Gizliliği Hakkı
- Dilekçe Hakkı
- Seçme ve Seçilme Hakkı
- Vatandaşlık Hakkı

Özgürlüklerimiz

- Düşünce, Kanaat ve İfade Özgürlüğü
- Basın ve Yayın Özgürlüğü
- Din ve Vicdan Özgürlüğü
- Haberleşme Özgürlüğü
- Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü
- Toplantı Hak ve Özgürlüğü
- Bilim ve Sanat Özgürlüğü

KİŞİ HAK VE ÖDEVLERİ

Zorla çalıştırma yasağı: Hiç kimse zorla çalıştırılmaz. Angarya yasaktır.

Dikkat Edilmeli

Askerlerin, hükümlülerin çalışmaları ve OHAL durumunda yapılan çalışmalar angarya sayılmaz.

Kişi hürriyeti ve güvenliği: Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi, ilgilinin yakalanması veya tutuklanması ancak kanunla gösterilir.

Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı: Herkes; yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz, kişinin rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz.

Konut dokunulmazlığı: Kanunda yetkili kılınmış mercinin yazılı emri bulunmadıkça kimsenin konutuna girilmez.

Haberleşme hürriyeti: Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.

Din ve vicdan hürriyeti: Herkes; vicdan, dinî inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.

Dikkat Edilmeli

Kimse,

- Dinî ayin ve törenlere katılmaya
- İbadete
- Dinî inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz.

Yerleşme ve seyahat hürriyeti:

Yerleşme hürriyeti,

- Suç işlemesini önlemek
- Sosyal ekonomik gelişmeyi sağlamak,
- Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi sağlamak,
- Kamu mallarını korumak

gerekçesiyle sınırlandırılabilir.

Seyahat hürriyeti: Suç soruşturması ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlemesini önlemek nedeniyle sınırlandırılabilir.

Özel hayatın gizliliği: Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.

Yetkili mercinin hâkime başvurma süresi 24 saat

Hâkim Kararı 48 saat

Bilim ve sanat hürriyeti: Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir.

Basın ve yayınlara ilgili hükümler

Basın hürriyeti: Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Yabancı yayınların ülkeye girmesi kanunla düzenlenebilir.

Sürelî ve süresiz yayın hakkı: Sürelî veya süresiz yayın önceden izin alma ve malî teminat yatırma şartına bağlanamaz.

Basın araçlarının korunması: Kanuna uygun şekilde basın işletmesi olarak kurulan basımevi ve eklentileri ile basın araçları, suç aleti olduğu gerekçesiyle zapt ve müsadere edilemez veya işletilmekten alıkonulmaz.

Düşünce ve kanaat hürriyeti: Herkes, düşünce ve kanaat hürriyeti-ne sahiptir. Her ne sebeple olursa olsun kimse düşüncelerini açıklamaya zorlanamaz. Düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz, suçlanamaz.

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti: Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu madde, radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

Bu hürriyetin kullanılması,

- Kamu düzeni,
- Millî güvenlik,
- Kamu güvenliği,
- Cumhuriyetin nitelikleri
- Suçların önlenmesi ve suçluların cezalandırılması nedeniyle sınırlandırılabilir.

Düzeltilme ve cevap hakkı: Düzeltilme ve cevap hakkı, ancak kişilerin haysiyet ve şereflerine dokunulması veya kendileriyle ilgili gerçeğe aykırı yayımlar yapılması hâllerinde tanınır ve kanunla düzenlenir.

Mülkiyet hakkı: Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir. Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.

Hak arama hürriyeti: Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.

Kanunî hâkim güvencesi: Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemenin başka bir merci önüne çıkarılamaz.

Suç ve cezalara ilişkin esaslar: Kimse, işlendiği zaman yürürlükte bulunan kanunun suç saymadığı bir fiilden dolayı cezalandırılmaz; kimseye suçu işlediği zaman kanunda o suç için konulmuş olan cezadan daha ağır bir ceza verilemez.

İspat hakkı: Kamu görev ve hizmetinde bulunanlara karşı, bu görev ve hizmetin yerine getirilmesiyle ilgili olarak yapılan isnatlardan dolayı açılan hakaret davalarında, sanık, isnadın doğruluğunu ispat hakkına sahiptir.

Dernek kurma hürriyeti: Herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir.

Dernek kurma hürriyetinin kullanılmasıyla ilgili hükümler, şekil şart ve usuller kanunda gösterilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı: Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

SOSYAL VE EKONOMİK HAK VE ÖDEVLER

Çalışma Hakkı ve Ödevi

Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir. Devlet çalışanları korumak, hayat standartlarını yükseltmek, çalışmayı desteklemek için her türlü tedbiri alır.

Çalışma Şartları ve Dinlenme Hakkı

- Kimse yaşına, cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılamaz.
- Çalışma şartları; kadın, çocuk ve engelli vatandaşlar için özel olarak kanunlarla düzenlenmiştir.
- Ara dinlenme, hafta tatili, yıllık ücretli izin hakkı kanunla düzenlenir.

Eğitim ve Öğrenim Hakkı ve Ödevi

- Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.
- Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir.
- İlköğretim, kız ve erkek bütün vatandaşlar için zorunludur ve devlet okullarında parasızdır.
- Eğitim öğretim kurumlarında sadece eğitim öğretim, araştırma, inceleme faaliyetleri yürütülür. Bu faaliyetler hiçbir şekilde engellenemez.
- Türkçeden başka hiçbir dil, eğitim ve öğretim kurumlarında Türk vatandaşlarına ana dilleri olarak okutulamaz ve öğretilemez. Okutulacak yabancı dillerle ilgili milletlerarası anlaşma hükümleri saklıdır.

Çalışma ve Sözleşme Hürriyeti

- Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir.
- Özel teşebbüsler kurmak serbesttir.

Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları

- Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.
- Her çocuk korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir. (2010 değişikliği)
- Devlet her türlü istismara ve şiddete karşı çocukları koruyucu tedbirler alır. (2010 değişikliği)

Toplu İş Sözleşmesi ve Toplu Sözleşme Hakkı

İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.

Devlet memurları sendika kurabilirler ancak grev-lokavt yapamazlar. Toplu sözleşme yapma hakları vardır. (2010 anayasa değişikliği)

Toplu iş sözleşmesi sırasında çıkan uyuşmazlıklar, yüksek hakem kurulu; toplu sözleşme sırasında çıkan uyuşmazlıkları, kamu görevlileri hakem kurulu çözer. (Kararları kesindir.)

Grev Hakkı ve Lokavt

- Toplu iş sözleşmesinin yapılması sırasında, uyuşmazlık çıkması hâlinde işçiler grev hakkına sahiptirler.
- Greve katılmayanların iş yerinde çalışmaları, greve katılanlar tarafından hiçbir şekilde engellenemez.

Ücrette Adalet Sağlanması

- Ücret emeğin karşılığıdır.
- Devlet çalışanların yaptıkları işe uygun adaletli bir ücret elde etmeleri ve diğer sosyal yardımlardan yararlanmaları için gerekli tedbirleri alır.
- Asgari ücret tespit edilirken ülkenin mali durumu ve çalışanların sosyal ve ekonomik ihtiyaçları, geçim şartları göz önünde bulundurulur.

Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması

- Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.
- Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek devletin ve vatandaşların ödevidir.

Sosyal Güvenlik Hakkı

Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası uygulanabilir.

Sendika Kurma Hakkı

Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir.

Sendika kurmak ancak,

- Kamu düzeni,
- Millî güvenlik,
- Suç işlenmesini önlemek,
- Genel sağlık,
- Genel ahlak,
- Başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebebiyle kanunla sınırlanabilir.

Dikkat Edilmeli

“Aynı anda ve aynı iş kolunda birden fazla sendikaya üye olunamaz.” hükmü 2010 anayasa değişikliği ile kaldırılmıştır.

SİYASİ HAK VE ÖDEVLER

Türk vatandaşlığı: Türk Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür.

Türk anne veya babanın çocuğu Türk'tür. Vatandaşlık kanununun gösterdiği şekillerde kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hâllerde kaybedilir. Hiçbir Türk vatandaşı vatana bağlılıkta bağdaşmayan bir eylemde bulunmadıkça vatandaşlıktan çıkarılamaz. Vatandaşlıktan çıkarma ile ilgili kararlara karşı yargı yolu kapatılamaz.

Türk vatandaşlığını ispat eden belgeler:

- Nüfus kayıtları
- Nüfus cüzdanı
- Pasaport
- Pasavan (Kısa süreli giriş-çıkış belgesi)

Seçme, seçilme ve siyasi faaliyette bulunma hakları: Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.

Seçimlerde Oy Kullanamayanlar

- Silah altında bulunan er ve erbaşlar (Uzman çavuşlar kullanabilir.)
- Askerî okul öğrencileri
- Taksirli suçlardan hüküm giyenler hariç ceza infaz kurumlarında bulunan hükümlüler

Dikkat Edilmeli

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 1 yıl içerisinde gerçekleşecek seçimlerde uygulanmaz.

Kamu hizmetlerine girme hakkı: Her Türk kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir.

Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.

Vatan hizmeti: Vatan hizmeti, her Türk'ün hakkı ve ödevidir.

Vergi ödevi: Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür.

Dilekçe hakkı: Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikâmet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikâyetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Bilgi edinme ve kamu denetçilerine başvurma hakkı: Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir. (2010 anayasa değişikliği)

Kamu Denetçiliği Kurumu

TBMM Başkanlığına bağlı olarak kurulan kamu denetçiliği kurumu idarenin işleyişi ile ilgili şikâyetleri inceler. (2010 Anayasa değişikliği)

Kamu başdenetçisi, TBMM tarafından gizli oyla 4 yıl için seçilir. İlk kamu başdenetçimiz (ombudsman) Nihat ÖMEROĞLU'dur.

Parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma: Vatandaşlar, siyasi parti kurma, usulüne göre partilere girme ve partilerden ayrılma hakkına sahiptir.

Parti üyesi olabilmek için 18 yaşını doldurmak ve T.C. vatandaşı olmak şarttır. Partiler önceden izin almadan kurulurlar.

Dikkat Edilmeli

Siyasi parti kurmak için en az 30 kişi gerekmektedir. Siyasi parti meclis grubu için en az 20 milletvekili gerekir.

Siyasi Partiye Üye Olamayanlar

- Hâkimler ve savcılar
- Sayıştay dâhil yüksek yargı organı mensupları
- İşçi niteliği taşımayan kamu görevlileri
- Silahlı kuvvetler mensupları
- Yükseköğretim öncesi öğrencileri

Dikkat Edilmeli

Yükseköğretim elemanlarının ve yükseköğretim öğrencilerinin partiye üye olabilme koşulları kanunla düzenlenir. Yükseköğretim elemanları partilerin merkez organları dışında görev alamazlar.

Siyasi Partilerin Uyacakları Esaslar

- Ticari faaliyette bulunamazlar.

- Anayasa mahkemesi tarafından mali denetimleri yapılır. (Sayıştaydan yardım alır.)
- Seçimlerde en az %3 barajını aşan partiler mali yardım almaya hak kazanırlar.
- Seçim barajı %10'dur.

Siyasi Partilerin Kapatılması

- Yargıtay cumhuriyet başsavcısı dava açar.
- Anayasa mahkemesi karara bağlar.
- Temelli kapatılan bir parti başka bir ad altında tekrar kurulamaz.
- Bir siyasi partinin kapatılmasına beyan veya eylemleri ile sebep olan üyelerin ya da kurucuların 5 yıl boyunca başka bir partinin kurucusu ya da üyesi olması yasaktır.

Dikkat Edilmeli

- Partilerin mali denetimini Anayasa Mahkemesi yapar.
- Parti kapatılması milletvekilliğini düşürmez.
- Parti kapatılmasında görevli mahkeme Anayasa Mahkemesi'dir.
- Partiler izin almadan kurulurlar.
- Siyasi parti mali yardım barajı %3'tür.

DEVLET ORGANLARI

Yasama Organı	TBMM
Yürütme Organı	CUMHURBAŞKANI
Yargı Organı	Bağımsız ve Tarafsız Mahkemeler

YASAMA ORGANI - TBMM

TBMM'nin Yasama Yetkisinin İlkeleri

Yasamanın Genelliği: TBMM'nin dilediği her konuda işlem yapabilmesi (istisna: Cumhurbaşkanlığı kararnamesi)

Yasamanın Asliliği (İlk Elliliği): TBMM'nin araya başka bir işlem girmeden ilk elden işlem yapabilmesi

Yasamanın Devredilmezliği: Yasama yetkisinin sadece TBMM'ye ait olması

Yasamanın Sürekliliği: Yasama yetkisinin kesintiye uğramaması

TBMM'nin Görevleri

- Kanun çıkartmak
- Genel özel af kanunu çıkartmak
- Milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak
- Bütçe kanunlarını görüşmek ve kabul etmek (Bütçe tekliflerini cumhurbaşkanı hazırlar.)
- Para basımına karar vermek

Parlamento Kararları

- TBMM iç tüzüğünü hazırlamak
- Milletvekilliğinin düşürülmesi
- Dokunulmazlığın kaldırılması
- Savaş ilanı
- Kamu başdenetçisini seçmek
- Meclis başkanını seçmek
- Hükûmeti denetlemek
- Anayasa mahkemesine üye seçmek
- Sayıştay üyelerini seçmek

Dikkat Edilmeli

Parlamento kararlarında ilk 3 madde dışında yargısal denetim yoktur.

Milletvekili Olabilme Koşulları

- Türk vatandaşı olmak (Çift vatandaşlık olabilir.)
- 18 yaşını doldurmuş olmak
- En az ilkokul mezunu olmak
- Askerlikle ilişkisi bulunmamak
- Kısıtlı olmamak
- Kamu hizmetlerinden yasaklı olmamak
- Taksirli suçlar hariç toplam 1 yıl ya da daha fazla hüküm almamış olmak

Dikkat Edilmeli

Yüz kızartıcı suçlardan (zimmet, dolandırıcılık ...) affa uğrasa dahi vekil olamaz.

Milletvekilliği için İstifası Gerekenler

- Hâkim ve savcılar
- Silahlı kuvvetler mensupları
- Yüksek yargı organı mensupları
- Kamuda çalışan memur statüsündeki kişiler
- YÖK üyeleri
- Yüksek öğretimdeki öğretim elemanları

Dikkat Edilmeli

- Hâkim ve savcılar
- TSK mensupları
- Yüksek yargı organı mensupları seçilememeleri durumunda mesleklerine tekrar geri dönemezler.

Dikkat Edilmeli

- Milletvekili Sıfatı: İl seçim kurulunun düzenleyeceği mazbata ile başlar.
- Milletvekilinin Göreve Başlaması: TBMM'de edilecek yemin ile mümkündür.

Milletvekillerinin aylık ve ödenekleri KANUN ile belirlenir. Milletvekillerine ödenecek yolluk ve ödeneklerinin en çok 3 aylık kısmı önceden ödenebilir.

Yasama Muafiyetliği

1) Yasama Sorumsuzluğu (Kürsü Dokunulmazlığı)

Kullandıkları oy ve söyledikleri sözlerden başkaca bir karar alınmadığı sürece sorumsuzdurlar. Ancak küfür ve hakaret hariçtir.

Hukuki (tazminat) ve cezai (hapis) olarak koruma sağlar.

Vekilken ve vekillik sona erdikten sonra da devam ettiği için mutlak bir dokunulmazlıktır. Kaldırılamaz.

2) Yasama Dokunulmazlığı

Yasama dokunulmazlığının asıl amacı; milletvekillerini, keyfî ve asılsız suç isnatlarından bunun sonucunda özellikle tutuklanmalara karşı korumaktadır.

Milletvekilleri,

- Tutulamaz.
- Tutuklanamaz.
- Sorgulanamaz.
- Yargılanamaz.

Ancak ağır cezayı gerektiren suçüstü hâller ve soruşturmasına milletvekili seçilmeden önce başlamak şartı ile anayasanın 14. madde durumlar hariç.

Cezai olarak korur.

Nisbidir, kaldırılabilir. (TBMM genel kurulunun basit çoğunluğu ile)

Dikkat Edilmeli

Milletvekili olmayan bakanlar da bu muafiyetliklerden yararlanır.

Milletvekilliğinin Sona Ermesi

Milletvekilliği kendiliğinden ya da genel kurul yapılarak oylama ile sona erer.

1) Kendiliğinden Sona Erme

- Ölüm
- Cumhurbaşkanı seçilme
- Kısıtlanma
- Kesin hüküm giyme
- Bakan olmak
- Cumhurbaşkanı yardımcısı olmak

2) TBMM Genel Kurul Oylaması ile Sona Erme

- Milletvekilliğinden istifa (Basit çoğunluk ile)
- Hâl ve hareketlerinin milletvekilliği ile bağdaşmaması (Basit çoğunluğun gizli oyu ile)
- Meclis çalışmalarında özürsüz veya izinsiz olarak 1 ay içerisinde toplam 5 birleşim günü katılmaması (Üye tamsayısının salt çoğunluğu ile)

Dikkat Edilmeli

- TBMM başkanı seçilmek
- Siyasi partinin kapatılması
- Dokunulmazlığın kaldırılması
- Partisinden istifa milletvekilliğini sona erdirmez.

Siyasi Parti Meclis Grupları

- En az 20 milletvekilinden oluşur.

Meclis grupları TBMM başkanlığı için aday gösteremez.

TBMM Seçimleri

Genel Seçim: TBMM seçimlerinin 5 yılda bir yapılmasıdır.

Erken Seçim: TBMM ya da Cumhurbaşkanlığı tarafından alınan kararla erken seçim yapılabilir. (3/5 çoğunlukla mümkündür.)

TBMM erken seçim kararı alırsa son döneminde olsa da mevcut cumhurbaşkanı bir kez daha aday olabilir.

Seçimlerin Ertelenmesi: Seçimler sadece savaş sebebi ile 1 yıl geriye bırakılır, ertelenir.

Ara Seçim: Milletvekili sayısında boşalma olması durumunda yapılacak seçimdir.

Ancak,

- Genel seçim üzerinden 30 ay geçmedikçe yapılamaz.
- Genel seçimlere 1 yıl kala yapılamaz.
- Bir yasama döneminde bir kez yapılabilir.

İstisnaları:

1) TBMM'de %5'lik bir boşalma olursa,

- Boşalmayı takip eden 3 ay içinde yapılabilir.
- Genel seçim üzerinden 30 ay geçmese de yapılır.
- Genel seçime 1 yıl kala yapılmaz.

2) Bir seçim bölgesinin temsil edilemiyor olması durumunda ise boşalmayı takip eden 90 gün sonraki ilk pazar, o ilde ara seçim yapılır. Genel seçim üzerinden 30 ay geçmese ve genel seçime 1 yıl kalsa da yapılır.

Seçim kanunlarında yapılan değişiklikler bir yıl içinde yapılacak seçimlere uygulanmaz.

KANUN

Kanun Teklifi: Milletvekillerinin TBMM'ye sunduğu kanun önerisi

- Cumhurbaşkanı kendisine sunulan kanunları 15 gün içerisinde yayımlar.
- Cumhurbaşkanı tarafından geri gönderilen kanunlarda TBMM değişiklik yapmaz ve aynen iade ederse cumhurbaşkanı ikinci kez geri gönderemez.
- Değişiklikle gelen kanunlar ise cumhurbaşkanı tarafından ikinci kez geri gönderilip sonra her halukarda kabul edilip yayımlanır
- Yürürlük:** Kanun metninde yürürlük tarihi belirtilen bir kanun belirtilen tarihte yürürlüğe girer.
- Yürürlük tarihi belirtilmemişse Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer. (Resmî Gazete'yi cumhurbaşkanı çıkartır.)

Cumhurbaşkanı sadece bütçe kanunlarını veto edemez.

Anayasa Değişikliği

- Anayasa değişikliğini yapan TBMM'dir.
- Anayasa değişikliği için teklif: 1/3
- Kabul: 3/5

Anayasa değişiklik teklifi,

- TBMM genel kurulunda iki kez görüşülür.
- İvedilikle (acele) görüşülmez.
- İki görüşme arasında 48 saat beklenir. (Serinleme süresi)

- 3/5 - 2/3 arası ise,
 - ▶ Cumhurbaşkanı TBMM'ye geri gönderme
 - ▶ Referandum (zorunlu)
- 2/3 ve üzeri ise,
 - ▶ Cumhurbaşkanı TBMM'ye geri gönderme (Kabul)
 - ▶ Referandum (ihtiyari)

TBMM'nin Toplantı ve Karar Yeter Sayısı

Toplantı yeter sayısı: Üye tam sayısının 1/3'üdür.

Karar yeter sayısı: Toplantıya katılanların salt çoğunluğudur.

Ancak karar, yeter sayısı üye tam sayısının 1/4'ünün 1 fazlasından az olamaz. (151) (Basit çoğunluk)

TBMM Başkanlık Divanı

- TBMM Başkanı
- Başkan vekilleri
- Katip üyeler
- İdare amirleri

Başkanlık divanındaki üyelerin milletvekili olması şarttır.

TBMM Başkanlık Seçimi

- 5 gün adayların belirlenmesi
- 5 gün seçim
- Seçim 4 turlu yapılır.

I. tur: 2/3

II. tur: 2/3

III. tur: Salt çoğunluk

IV. tur: En çok oyu alan

Dikkat Edilmeli

Siyasi parti meclis grupları meclis başkanlığı için ortak aday sunamaz.

TBMM başkanlık seçimi, bir yasama döneminde 2 kez yapılır. İlk seçilenlerin görev süresi 2 yıl, ikinci kez seçilenlerin görev süresi o yasama döneminin sonuna kadar devam eder.

Dikkat Edilmeli

TBMM Başkanı

- Milletvekilliği düşmez.
- Partisiyle ilişkisi kesilmez.
- Partisinin çalışmalarına katılamaz.
- Genel kurulda oy kullanamaz.

TBMM'nin DENETİM ARAÇLARI

Yazılı Soru

Genel Görüşme

Meclis Araştırması

Meclis Soruşturması

TBMM Denetim Araçları

Yazılı Soru: Cevaplandırılmak üzere yazılı olarak bakan ya da cumhurbaşkanı yardımcısına soru sorulmasıdır.

Genel Görüşme: Toplumı ilgilendiren bir konuda bilgi edinmek amacıyla 20 milletvekilinin teklifi ile genel kurulda yapılan görüşmedir.

Meclis Araştırması: Toplumı ilgilendiren bir konuda en az 20 milletvekilinin teklifi ile konunun araştırma komisyonuna taşınmasıdır.

Meclis Soruşturması: Cezai bir denetim aracıdır. Bakan ya da cumhurbaşkanı yardımcısının suç işlediği gerekçesi ile yüce divana sevk edilmesidir.

Dikkat Edilmeli

Gensoru ve sözlü soru kaldırılmıştır.

TBMM Tatil ve Ara Verme

Tatil → TBMM bir yasama yılında 3 ay tatil yapar.
Temmuz-Ağustos-Eylül
1 Ekim'de toplanır.

Ara Verme → TBMM bir yasama yılında 15 gün ara verir.

TBMM'yi toplantıya doğrudan çağırabilecek olanlar: Cumhurbaşkanı-TBMM başkanı

TBMM'yi dolaylı çağırabilecek olanlar: TBMM'nin 1/5'i milletvekili.

Yüksek Seçim Kurulu

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim sonrası itirazları inceleme ve karara bağlama, TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur.

Üyeleri: 7 Asıl, 4 Yedek: 11 (6 yargıtay-5 danıştay)

Yüksek Seçim Kurulu (YSK), yasama bölümünde düzenlenmiştir. Kararları kesindir.

Dikkat Edilmeli

- Yasama dönemi 5 yıl
- Yasama yılı 1 yıl
- Milletvekili bütün milleti temsil eder.
- Milletvekilliği sıfatı mazbata ile başlar.
- Tatil yasama yılında 3 ay
- Ara verme yasama yılında 15 gün
- Seçimler sadece savaş sebebi ile ertelenir.
- Yasama dokunulmazlığı sadece cezai/nisbi
- Yasama sorumsuzluğu hukuki-cezai/mutlak
- Cumhurbaşkanı kanunları 15 gün içinde yayımlar.
- Kanunları Anayasa Mahkemesi denetler.
- TBMM üye tam sayısı 600 milletvekili
- Siyasi parti meclis grubu 20 milletvekili

YÜRÜTME ORGANI - CUMHURBAŞKANI

Cumhurbaşkanı Olabilme Koşulları

- Türk vatandaşı olmak
- 40 yaşını doldurmuş olmak
- Yükseköğretim mezunu olmak
- Diğer milletvekili olabilme koşullarını taşıyor olmak
- Görev süresi 5 yıldır.
- En fazla iki defa seçilebilir.
- Halk seçer.

Cumhurbaşkanlığı Seçimi

Cumhurbaşkanlığı için adaylar

- Siyasi parti meclis grupları
- Tek başına ya da birlikte en son seçimlerde en az %5 oy alan partiler.
- En az 100.000 seçmen imzası ile belirlenir.

Cumhurbaşkanlığı seçimi en çok 2 turlu yapılır.

1. turda

Geçerli oyların salt çoğunluğunu (yarıdan bir fazla) alan aday cumhurbaşkanı seçilir.

Sağlanamazsa ilk turu izleyen ikinci pazar 2. tur yapılır.

2. tura ilk turda en çok oyu alan iki aday katılır.

En çok oyu alan cumhurbaşkanı seçilir.

Herhangi bir nedenle 2. turda tek bir aday kalırsa referanduma gidilir.

Cumhurbaşkanı Cezai Sorumluluğu

Cumhurbaşkanı hakkında bir suç işlediği iddiasıyla TBMM üye tam sayısının salt çoğunluğunun vereceği önerge ile soruşturma açılması istenebilir.

Meclis önergeyi en geç 1 ay içinde görüşür ve üye tam sayısının 3/5'inin gizli oyu ile soruşturma açılmasına karar verilebilir.

15 kişilik komisyon tarafından soruşturma yapılır. Komisyon soruşturma sonucunu belirten raporunu 2 ay içinde TBMM Başkanlığına sunar.

Soruşturmanın bitmemesi durumunda ek 1 aylık süre istenebilir.

Rapor başkanlığa verildikten itibaren 10 gün içinde dağıtılır, dağıtımdan itibaren 10 gün içinde genel kurulda görüşülür.

TBMM, üye tam sayısının 2/3 gizli oyu ile Yüce Divana sevk kararı alabilir.

Yüce Divan, yargılamayı 3 ay içerisinde tamamlar. Tamamlanmazsa ek 3 ay süre verilir. Yargılama bu sürede kesin olarak tamamlanır.

Cumhurbaşkanlığına Vekâlet

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması durumunda 45 gün içinde cumhurbaşkanı seçimi yapılır.

Yenisi seçilene kadar cumhurbaşkanı yardımcısı cumhurbaşkanına vekalet eder.

Cumhurbaşkanlığı makamının herhangi bir nedenle boşalması ve TBMM genel seçimlerine 1 yıl ya da daha az bir zaman kalmış ise boşaldığı günden sonra gelen 60. günü takip eden ilk pazar günü cumhurbaşkanlığı seçimi, TBMM genel seçimi ile birlikte yapılır.

Dikkat Edilmeli

Cumhurbaşkanının hastalık ve yurt dışına çıkması durumunda Cumhurbaşkanı yardımcısı vekalet eder.

Cumhurbaşkanının Görevleri

- Devlet başkanı sıfatı ile Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk milletinin birliğini temsil eder.
- TBMM'yi gerekli durumlarda toplantıya çağırarak
- TBMM seçimlerinin yenilenmesine karar vermek
- Kanunları yayımlamak
- Kanunları yeniden incelenmek üzere TBMM'ye geri göndermek.
- Gerekli durumlarda TBMM'nin açılış günü açılış konuşması yapmak
- Anayasa değişikliğine dair yasaları gerekli durumlarda halkoyuna sunmak
- Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ve yönetmelik çıkarmak
- Sürekli hastalık, yaşlılık sebebi ile af ilan etmek
- Milletlerarası antlaşmaları onaylamak

- Devlet denetleme kurulu üyelerini seçmek
- Genelkurmay başkanını atamak
- Milli Güvenlik Kuruluna başkanlık etmek
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek.
- TBMM adına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanlığını temsil etmek
- Anayasa mahkemesine üye seçmek (12)
- Danıştay'a üye seçmek (1/4)
- Hâkimler Savcılar Kurulu'na üye seçmek (4)
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını ve vekilini seçmek

Yürütmenin Düzenleyici İşlemleri

Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

Cumhurbaşkanlığı kararnamesi cumhurbaşkanı tarafından doğrudan anayasadan alınan yetkiye dayanarak yapılan bir düzenleyici işlemdir.

Olağan Dönem Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

- Kişisel haklar ve siyasi haklar düzenlenemez.
- Sadece sosyal ve ekonomik haklar düzenlenebilir.
- Yargı yolu açıktır, yer Anayasa mahkemesidir.

OHAL Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

- Temel hak ve hürriyetler düzenlenebilir. (Çekirdek haklar hariç)
- Yargı yolu kapalıdır.

Yönetmelik

- Cumhurbaşkanı
- Bakanlıklar
- Kamu tüzel kişileri tarafından çıkartılır.
- Yürürlük tarihi Resmi Gazete yayımlandığı gündür.
- Yönetmeliklerin hepsi Resmi Gazete yayımlanmaz.
- Hangilerinin yayımlanacağı kanun ile belirlenir.
- Yönetmeliklerin genel kapsamlı olanlarını Danıştay bölgesel olanlarını ise idare mahkemeleri denetler.

Devlet Denetleme Kurulu (1982 Anayasası)

- Cumhurbaşkanlığına bağlı idarenin hukuka uygunluğunu denetleyen kurumdur.
- Sadece yargı organlarını denetleyemez
- İlk kez 1982 Anayasasında yer almıştır.

Milli Güvenlik Kurulu (MGK)

- Kurulun başkanı Cumhurbaşkanıdır.
- Cumhurbaşkanı'nın katılmadığı durumlarda kurula Cumhurbaşkanı yardımcısı başkanlık eder.
- Gündemi, Genelkurmay başkanı ve Cumhurbaşkanı yardımcısının görüşünü alarak Cumhurbaşkanı belirler.
- Kurulda Cumhurbaşkanlığına bağlı MGK genel sekreteri de yer alır ancak üye değildir, oy kullanamaz, görüş bildirmez.
- Kurul 2 ayda bir toplanır.

Milli Güvenlik Kurulu Üyeleri

- Cumhurbaşkanı
- Cumhurbaşkanı Yardımcısı
- Adalet Bakanı
- İçişleri Bakanı
- Dışişleri Bakanı
- Genelkurmay Başkanı
- Milli Savunma Bakanı
- Kuvvet Komutanları (Hava, Kara, Deniz)

Aşağıdakilerden hangisi Milli Güvenlik Kurulu üyesi değildir?

- A) Cumhurbaşkanı B) Kara Kuvvetleri Komutanı
C) Adalet Bakanı D) Jandarma Kuvvet Komutanı
E) İçişleri Bakanı

Jandarma Kuvvet Komutanı İçişleri Bakanlığına bağlıdır. MGK'de yer almaz. Doğru cevap D seçeneğidir.

- Başkomutan, cumhurbaşkanıdır.
- Savaşta başkomutanlığa genelkurmay başkanı vekâlet eder.
- Genelkurmay başkanlığı Milli Savunma Bakanlığına bağlıdır.

Olağanüstü Hâl Gerekçeleri

- Savaş
- Doğal afet
- Ekonomik kriz
- Şiddet olaylar
- Salgın hastalık

Sıkıyönetim kaldırılmıştır.

Dikkat Edilmeli

OHAL, Cumhurbaşkanı tarafından en fazla 6 ay için ilan edilir.

OHAL, TBMM tarafından en fazla 4 ay için uzatılır.

YARGI ORGANI

- Mahkemelerin Bağımsızlığı
- Hâkimler görevlerinde bağımsızdırlar.
- Anayasaya kanunlara aykırı olmamak koşulu ile vicdani kanaatlerine göre karar verirler.
- Hiçbir organ, makam, merci, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere emir ve talimat veremez.
- Görülmekte olan bir dava hakkında yasama organında görüşme yapılamaz, soru sorulamaz.
- Yasama, yürütme organı ve idare mahkeme kararlarına uymak zorundadır.

Hâkimlik ve Savcılık Teminatı

- Hâkim ve savcılar azlolunamaz.
- Kendileri istemedikçe anayasada belirtilen yaştan önce emekliye ayrılamaz. (65 yaş)
- Aylıklarından yoksun bırakılamaz.

Yüksek Mahkemeler

- Anayasa Mahkemesi
- Danıştay
- Yargıtay
- Uyuşmazlık Mahkemesi

Dikkat Edilmeli

- Hâkimler Savcılar Kurulu (HSK) ile Sayıştay mahkeme değildir ancak yargı organında düzenlenmişlerdir.
- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi ve Askerî Yargıtay kaldırılmıştır.

Anayasa Mahkemesi (15 Üye)

TBMM (3 üye):

- 2 üye Sayıştay
- 1 üye serbest avukatlardan

Cumhurbaşkanı (12 üye):

- 3 üye Yargıtay
- 2 üye Danıştay
- 3 üye üniversite öğretim görevlileri (en az ikisi hukukçu olmak üzere siyasal bilgiler ve iktisat fakültesinden)
- 4 üye üst düzey yöneticiler ile Anayasa mahkemesinde en az 5 yıl görev yapmış raportörler arasından seçilir.

Anayasa Mahkemesine Üye Olma Koşulları

- Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için 45 yaşını doldurmuş olmak gerekir.
- Anayasa Mahkemesi üyeleri için emeklilik yaşı 65'tir.
- Yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış olması gerekir.
- Avukatların en az 20 yıl fiilen avukatlık yapmış olması gerekir.
- Üst kademe yöneticilerin yükseköğrenim mezunu ve en az 20 yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış olması gerekir.
- Birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dâhil en az 20 yıl çalışmış olması gerekir.
- Anayasa Mahkemesi üyeliği; bir üyenin meslekten çıkarılmayı gerektirecek bir suçtan hüküm giymesi durumunda kendiliğinden; görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması durumunda üye tam sayısının salt çoğunluğu ile sona erer.

Üyelerin görev süresi 12 yıldır ve tekrar seçilemezler.

Anayasa Mahkemesi Başkanı

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile 4 yıl için bir başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Anayasa Mahkemesinin Görevleri

1. Kanun: Cumhurbaşkanı Kararnamesi ve TBMM içtüzüğünü şekil ve esas bakımından, anayasa değişikliklerini sadece şekil bakımından denetlemek ve iptaline karar vermek.

2. Yüce divan sıfatı ile yargılama yapmak: Anayasa mahkemesinde yüce divan sıfatı ile yargılanabilecek olanlar,

- Cumhurbaşkanı
- Cumhurbaşkanı yardımcısı
- Bakanlar
- TBMM Başkanı (2010 anayasa değişikliği)
- Anayasa Mahkemesi dahil yüksek mahkeme üye ve başkanları başsavcılarını (uyuşmazlık mahkemesi hariç)
- HSK üyelerini ve başkanını
- Sayıştay üyelerini ve başkanını
- Genelkurmay başkanı ve kuvvet komutanlarını (kara, deniz, hava) (2010 anayasa değişikliği)
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını ve vekilini

Yüce Divanda savcılık görevini Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı yapar. Yüce Divanın yeniden inceleme sonucu vereceği kararlar kesindir. (2010 anayasa değişikliği)

Hangi ÖRNEK

Aşağıdakilerden hangisi Yüce Divan sıfatı ile yargılanmaz?

- A) Cumhurbaşkanı
- B) Millî Eğitim Bakanı
- C) TBMM Başkanı
- D) Adalet bakanı yardımcısı
- E) Sağlık bakanı yardımcısı

Hangi ÇÖZÜM

E seçeneği (Bakan yardımcıları yüce divanda yargılanmaz. Tek istisna HSK üyesi olması sıfatıyla adalet bakanı yardımcısıdır.)

3. Siyasi partilerin mali denetimini yapmak (Sayıştay'dan yardım alarak)

4. Siyasi partilerin kapatılması davalarına bakmak:

- Siyasi partilerin kapatılması için davayı Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı açar. Kapatılan bir partinin vekillerinin vekilliği sona ermez ancak 5 yıl bağımsız olarak milletvekilliği yapabilirler.

5. Milletvekilliği düşürülen ya da dokunulmazlığı kaldırılan milletvekillerinin itiraz davalarına bakmak:

- Milletvekilliği düşürülen ya da dokunulmazlığı kaldırılan bir vekil veya başka bir milletvekili kararın iptali için Anayasa mahkemesine 7 gün içinde başvurur.
- Karar Anayasa Mahkemesi tarafından 15 gün içinde verilir.

6. Bireysel başvuru:

- Herkes, anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir.
- Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi Çalışma Usulleri

- Anayasa Mahkemesi, 2 bölüm ve Genel Kurul hâlinde çalışır.
- Bölümler, başkanvekili başkanlığında veya başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az 12 üye ile toplanır.
- Bölümler ve genel kurul salt çoğunluk ile karar alır.
- Siyasi partilere ilişkin dava ve başvurulara, iptal ve itiraz davaları ile Yüce Divan sıfatıyla yürütülecek yargılamalara Genel Kurulca bakılır.
- Bireysel başvurular bölümlerce karara bağlanır.
- Anayasa değişikliğinde iptale, siyasi partilerin kapatılmasına ya da devlet yardımından yoksun bırakılmasına karar verebilmesi için toplantıya katılan üyelerin üçte iki çoğunluğu şarttır.

- Şekil bozukluğuna dayalı iptal davaları Anayasa Mahkemesince öncelikle incelenip karara bağlanır.

Dikkat Edilmeli

Parlamento kararlarında denetime tabi olan 3 istisna;
TBMM içtüzüğü
Milletvekilliğinin düşürülmesi
Dokunulmazlığın kaldırılması

Yargıtay

- Adli konularda verilen ve kanunun başka bir adli merciye bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme yeridir.
- Üyelerinin tamamı HSK tarafından seçilir.
- Başkanı kendi üyeleri arasından 4 yıl için seçilir.
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve vekilini cumhurbaşkanı seçer.

Danıştay

- İdare mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir idari merciye bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme yeridir.
- Üyelerinin 1/4'ü cumhurbaşkanı, 3/4'ü HSYK tarafından seçilir.
- Başkan, kendi üyeleri arasından 4 yıl için seçilir.

Uyuşmazlık Mahkemesi

- Adli, idari mahkemeler arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını çözmekle yetkili mahkemedir.
- Başkan ile 6 asıl, 6 yedek üyeden oluşur.
- Başkan ve vekili Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından seçilir.
- Kararları kesindir.

Hâkimler Savcılar Kurulu (HSK)

- 13 üyesi vardır.
- 7 üye TBMM tarafından 4 üye Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.
- Başkanı adalet bakanıdır
- Adalet bakanı yardımcısı
- Üyeler 4 yıl için seçilir. Görevi bitenler yeniden seçilebilir.
- HSK,

Adli ve idari yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama, geçici yetki verme, nakletme, yükseltme, birinci sınıfa ayırma, kadro, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yerine getirir.

Dikkat Edilmeli

Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar.

Dikkat Edilmeli

2010 değişikliği ile HSK'nin meslekten çıkarma kararlarına karşı yargı yolu açılmıştır.

Sayıştay

- Merkezî yönetim bütçesi kapsamındaki kamu idarelerinin bütün gelir giderlerini ve mallarını TBMM adına denetleyen ve inceleyen kurumdur.
- Mali denetim kuruluşudur.
- Denetimlerini TBMM adına yapar.
- Üyeleri ve başkanı TBMM tarafından seçilir.

NOTLAR
